

Misjonsteologi ved Misjonshøgskolen

JAN-MARTIN BERENTSEN

1. Noen innledende perspektiver

I forbindelse med NIMEs drøfting av ”misjonsvitenskapens profil i Norden”¹ kan det være nyttig med noen innledende ord om fagets benevnelse. Benevnelsen impliserer nemlig en vesentlig og kjent problemstilling omkring fagets identitet og egenart som kontinuerlig har stått til debatt siden det gjorde sin entré som egen disiplin.² NIMEs drøftinger vil åpenbart berøre samme problematikk.

For det første er saken at vi heller ikke i Norden har noen felles, ensartet benevnelse for det faget som omhandler studier av kirkens misjon. Vi finner begreper som misjonsvitenskap, missiologi, misjonshistorie, misjonsteologi til dels brukt mer eller mindre overlappende, til dels definert med klart ulikt innhold. Å fokusere på ”*misjonsvitenskapens* profil i Norden” er derfor i utgangspunktet ikke entydig. Det vil måtte innebære mer enn det som umiddelbart kan synes naturlig der hvor dette begrepet er den etablerte fagbenevnelsen. Samtidig vil det være naturlig for en institusjon hvor fagbenevnelsen er *misjonsteologi*, eksempelvis MHS, å gjøre sin presentasjon noe bredere enn en snever, isolert fokusering på dette ene faget.

For det andre, og i nær tilknytning til fagbenevnelsens problematikk, kommer diskusjonen omkring misjon som eget fag vis-à-vis misjon som gjennomgående dimensjon i teologiens ulike disipliner. Heller ikke den debatten er kjørt til veis ende - og den

bør kanskje heller aldri avsluttes. De har et vesentlig poeng som hevder at i samme grad som misjon er et vesentlig perspektiv ved den kristne tros egenart, må det høre hjemme som dimensjon i alle teologiens disipliner. Dette innebærer likevel ikke at det nødvendigvis er umulig og/eller uhensiktsmessig å operere med misjon som eget fag. Tvert imot, misjonsvitere har i mange sammenhenger argumentert for at det her ikke dreier seg om et enten-eller, men om et både-og.³

Dette forholdet har vesentlige implikasjoner for forståelsen av misjonsfaget, hvordan det nå enn benevnes. Dels innebærer det at faget kan profileres noe ulikt i sitt forhold til teologiens øvrige disipliner, dels at det uansett vil måtte ha en tverrdisiplinær karakter. Begge deler har åpenbare konsekvenser både for fagets innholdsbestemmelse og, ikke minst, for spørsmålet hva misjonsvitenskapelig metode vil kunne sies å være. En nordisk drøfting av disse tingene vil kunne bli meget fruktbar og av stor interesse også i en videre internasjonal kontekst.

Ut fra det som her er anført velger jeg kort og eksempelvis å introdusere misjonsperspektivets plass i Misjonshøgskolens (MHS) øvrige fagkrets, før jeg presenterer disiplinen *misjonsteologi* ved MHS.

2. Misjon som dimensjon

2.1 I gjeldende studieplan er formålet med teologistudiet ved MHS formulert som følger:

Det teologiske studium ved Misjonshøgskolen er et akademisk profesjonsstudium som danner og utdanner til kirkelig tjeneste i en tverrkulturell situasjon. [...] Studiet tar primært sikte på å dyktiggjøre til misjonærtjeneste i andre land og kulturer, men det gir også grunnlag for tjeneste i Norge – i Den norske kirke eller i andre sammenhenger.

Ut fra dette formålet har studieplanen søkt å tydeliggjøre misjonsperspektivet som aktuell teologisk dimensjon både i teoretikums og praktikums disipliner. Om førstnevntes fagkrets sies at det ”i alle fag tilstrebes en misjonsteologisk orientering”, mens det for sistnevntes vedkommende heter at det ”i alle fag tilstrebes en misjonsmetodisk orientering”.

Nå kan det åpenbart diskuteres i hvor høy grad en har lyktes i å profilere denne dimensjonen i de enkelte fagene. Frykten for ikke å få planene godkjent av akkrediterende myndigheter lot nok i sin tid teologistudiets gamle tradisjoner temme dristigheten til nyorientering i betydelig grad. Allikevel vil noen eksempler fra de enkelte fagplaner i det minste vise tydelige spor av vilje til å la kristentroens misjonsdimensjon være toneangivende i teologistudiet som helhet.

2.2 Studiet av *Det gamle testamente* er gitt et trefoldig formål. ”For det tredje”, sies det, vil ”en misjonær [...] kunne benytte GT som forbilde når det gjelder den bibelske tros møte med andre religioner. Det vil derfor være nødvendig å studere tekstene også under denne synsvinkel.” Studiet av *Det nye testamente* sies å ha to målsettinger. Den andre sikter mot...

å gi hjelp til å kunne formidle dette budskapet på en saklig og reflektert måte. I tråd med Misjonshøgskolens målsetting er det tilstrebet en klar misjonsprofil også på studiet av dette faget. Dette kommer til uttrykk gjennom tekstutvalget samt ved den vekt som misjonsrelaterede emner er gitt.

Denne vinklingen på bibelfagene har klar interesse med tanke på ”misjonsvitenskapens profil i Norden”, nærmere bestemt på misjonsvitenskapens relasjon til bibelvitenskapen. Konkrete eksempler i så henseende er førsteamanuensis ved MHS Knut Holters avhandling *Second Isaiah's Idol-Fabrication Passages*. I *Beiträge zur biblischen Exegese und Theologie* 28, Frankfurt am Main: Peter Lang, 1995, og NT-professor Jostein Ådnas arbeid som bidragsyter og medredaktør av *The Mission of the Early Church to Jews and Gentiles*. I *Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament* 127, Tübingen: Mohr Siebeck, 2000. Dessuten, av en noe annen art, førsteamanuensis Thor Strandenæs, *Principles of Chinese Bible Translation as Expressed in Five Selected Versions of the New Testament and Exemplified by Mt 5:1-12 and Col 1*. I *Coniectanea Biblica New Testament Series* 19, Uppsala: Almqvist & Wiksell International, 1987.

2.3 Misjonsvitenskapens interesse for misjonens historie gjennom tidene er i studieplanen integrert med kirkens historie for øvrig og ivare tatt av disiplinen *Kirke- og misjonshistorie*.

Formålet med faget kirke- og misjonshistorie er å gi studenten grundig kjennskap til kirkens fremvekst og utvikling gjennom tidene. [...] Misjonshøgskolen legger særlig vekt på misjonsdimensjonen ved kirkehistorien ved at det særlig fokuseres på de aspekt som gjør seg gjeldende i forbindelse med kirkens ekspansjon til nye folkegrupper og geografiske områder.

Det er mao. tale om å lese kirkens historie "als Missionsgeschichte", et utpreget misjonsvitenskapelig anliggende. Det har, her som i bibelfagene, konsekvenser for forskningen i faget så vel som for undervisningen. Professor Torstein Jørgensens avhandling *Contact and Conflict. Norwegian Missionaries, the Zulu Kingdom, and the Gospel 1850-1873*, Oslo: Solum Forlag, 1990, og professor emeritus Ingemar Öbergs *Luther och Världsmissionen. Historisk-systematiske studier med särskild hänsyn til bibelutläggningen*, Åbo: Åbo Akademi, 1991, er eksempler på dette.

2.4 Endelig ivaretar studieplanen for *Praktisk teologi* en rekke av de anliggender som i andre sammenhenger identifiseres ved benevnelsen missiologi. Det uttrykkes i forbindelse med de ulike enkeltfagene, som for eksempel ved at tradisjonell pastoralteologi er gitt benevnelsen "pastoralteologi m/misjonsmetodikk" med følgende presentasjon:

Pastoralteologi m/misjonsmetodikk er ved MHS det integrerende strategifaget innen praktisk teologi. Faget vil hjelpe studentene til kritisk vurdering og tilegnelse av et helhetssyn på kirkens/misjonens praksis og arbeidsformer. Pastoralteologien drøfter misjonærtjenestens egenart og dens sammenheng med de andre tjenester i kirken. [...] Studentenes egen praksis og observasjoner i en tverrkulturell situasjon ute eller i menighet i Norge, vil gi grunnlag for refleksjon og utvikle evnen til strategisk tenkning og valg av metoder.

Denne integrerte interessen for kirkens og misjonens praksis hos fagets målbærere har også gitt forskningsresultater av stor misjonsvitenskapelig interesse, jf rektor Øyvind Eide, *Revolution & Religion in Ethiopia: the Growth & Persecution of the Mekane Yesus Church 1974-1985*, Oxford: James Currey, 2000.

Ovennevnte eksempler er tilstrekkelig for å vise at MHS har søkt å komme til rette med misjonen som gjennomgående dimensjon i den teologiske utdannelsens fagkrets, med forskningsbidrag som med betydelig rett kan kalles misjonsvitenskaplige innen ulike teologiske disipliner. I denne vidt forstått misjonsvitenskapelige konteksten har en imidlertid også utviklet og profilert et eget fag som spesielt er viet misjonen som arbeidsfelt.

3. Misjonsteologi: en systematisk-teologisk disiplin

3.1 Ovennevnte presentasjon av misjon som dimensjon i ulike fag inneholder ikke noe eksempel fra den systematiske teologi. Det kunne den ha gjort, ettersom vi om faget *dogmatikk* leser følgende:

I dogmatikk-undervisningen ved MHS vil dessuten misjonsoppdraget generelt og de konkrete utfordringer som oppstår i misjonskonteksten være av særlig betydning. I denne forbindelsen har dogmatikken også en kritisk funksjon i forhold til kirkens og misjonens budskap.

Når likevel ikke misjonsdimensjonens utfordringer er utmyntet og konkretisert i større grad enn tilfellet er i fagbeskrivelsen for systematisk teologi, er grunnen ganske enkelt at høyskolen har valgt å utvikle og samle disse under benevnelsen *misjonsteologi* som eget systematisk-teologisk fag. Det uttrykkes tydelig i studieplanens grunnleggende identifikasjonen av dette faget:

Misjonsteologi er læren om Jesu Kristi kirkes sendelse med det oppdrag å forkynde evangeliet "til et vitnesbyrd for alle folkeslag". [...] Misjonsteologiens oppgave er å arbeide med misjonens bibelske motivasjon og mål og med dens teologihistoriske og aktuelle problematikk, alt under systematisk-teologisk synsvinkel. [...] Siden misjonsteologien refererer seg til en aktuell virksomhet i kirkens liv, har den en utpreget kritisk funksjon. Dette kommer særlig til uttrykk overfor problemområder som forholdet

kirke – misjon, forholdet kristendom – religion, og forholdet mellom kristen misjon og stedegen sosio-kulturell kontekst.

Hva dette innebærer, konkretiseres i tre punkter som nærmere presenterer en del av misjonsteologiens fagkrets:

Her er det i første rekke av betydning å vinne innsikt i misjonens forankring i det bibelske budskap med sikte på at studentene skal nå fram til en reflektert teologisk misjonsmotivasjon.

Videre legges det vinn på å få oversikt over hvordan kristendomsforståelsen i skiftende epoker i kirkens historie har påvirket misjonsforståelsen, og hvordan sammenhengen mellom teologi og misjon gir seg utslag i vår tid.

For det tredje vektlegges kontekstualiseringens aktuelle problematikk i misjonens møte med religion, kultur og samfunn. I denne sammenhengen vil fremveksten av stedegen teologi på de forskjellige kontinenter vies oppmerksomhet.

Som systematisk-teologisk disiplin med en kritisk funksjon i forhold til kirkens og misjonens liv, nøyer misjonsteologien seg ikke med en rent deskriptiv virksomhet. Den arbeider ikke bare med spørsmålet hvordan kristen misjon rent empirisk fremtrer i ulike kontekster, selv om dette – også for misjonsteologien – er viktig nok for en rett og sann virkelighetsoppfatning. Det grunnleggende spørsmålet er likevel hvordan kristen misjon *bør* fremtre. Misjonsteologien er mao. en normativ teologisk disiplin.

På dette punktet vil en diskusjon om misjonsteologiens berettigelse være en forlengelse av debatten omkring dogmatikkens (og for den saks skyld etikkens og hele teologiens) vesen og egenart som vitenskap. Skal kristen dogmatikk nøye seg med å være en rent deskriptiv presentasjon av kirkens tro i vår tid, eller er det også – og ikke minst – dens oppgave å si et normerende ord om hva denne tro skal være? Den debatten er vel kjent i nordisk kontekst. I Norge har en tradisjonelt understreket dogmatikkens normative funksjon i og for kirken.

Misjonsteologien slik den fremtrer ved MHS, står i denne tradisjonen. Skal det være mulig for misjonsvitenskapen å ha en

saksvarende kritisk funksjon overfor kirkens misjon i praksis, en funksjon den må ha om den vil eie legitimitet som vitenskap, må spørsmålene om hva misjon *skal* være og hvordan den *bør* fremtre reises og drøftes i åpenhet. Det reiser selvsagt spørsmål av epistemologisk og hermeneutisk art, spørsmål om hvor og hvordan kunnskap om misjonens norm er å finne, hvordan den kan etableres etc. Men uten at disse spørsmålene åpent drøftes med vilje til å argumentere for misjonsteologisk normativitet, risikerer misjonsvitenskapen å la seg styre av underliggende ideologiske føringer i sin kritiske funksjon. Samtidig vil både spørsmålet om hvordan misjonsvitenskapelig selvkritikk skal kunne skje, og på hvilke forutsetninger misjonsvitenskapen skal kunne være dialogpartner i den videre samfunnsmessige misjonskritikken i vår tid bli vanskelig å håndtere.

Slike overveielser ligger til grunn for at MHS har valgt å etablere misjonsteologien som en systematisk-teologisk disiplin. Tematikkenes omfang sammen med omfanget av de tradisjonelle systematisk-teologiske problemstillingene, har talt for det forsvarlige og hensiktsmessige i å etablere et eget fag og ikke nøye seg med misjon som systematisk-teologisk dimensjon.

Engasjementet for misjonsteologi av denne art har gitt seg utslag i forskningsbidrag som professor Jan-Martin Berentsens *Grave and Gospel. I Beibefte der Zeitschrift für Religions- und Geistesgeschichte* XXX, Leiden: E.J.Brill, 1985, og den påbegynte undersøkelsen av "motives and concerns in emerging missiological writings from the Two-Thirds World".

3.2 *Økumenikk* ivaretas i MHS' studieplan primært i to sammenhenger. For det første inngår økumenikk sammen med konfesjonskunnskap som en del av misjonsteologien:

Alle kirker har del i misjonsoppdraget. Kristen misjon er derfor både et uttrykk for kristen enhet og en virksomhet hvor kirkens splittelse blir klart synlig. Faget misjonsteologi ved Misjonshøgskolen er derfor utvidet i forhold til den egentlige betydningen av betegnelsen som er skissert ovenfor, og omfatter både læren om de ulike kirkesamfunn og den teologiske problematikk omkring kirkens enhet. Denne siden ved faget er vesentlig for en

saksvarende refleksjon omkring interkonfesjonelt samarbeids muligheter og grenser i den praktiske misjonssituasjon.

Konkret om temaet økumenikk sies det videre:

Dette emnet går [...] inn på grunnlagsproblematikken i bekjennelsen av kirkens enhet, og på det teologiske arbeid som gjøres for å synliggjøre denne enhet.

Samtidig er også økumenikk presentert som en viktig dimensjon i den grunnleggende bestemmelsen av dogmatikken:

Dogmatikken er den systematiske teologis viktigste delfag. [...] I vår forbindelse legges det særlig vekt på å gi en innføring i den evangelisk-lutherske lære, samtidig som det lyttes til både andre kirkesamfunns trosvitnesbyrd og de posisjoner som angis innefor rammen av den økumeniske dialog.

Økumenikken studeres mao. både under synsvinkelen kirken(e)s *misjon*, og synsvinkelen kirken(e)s *tro*. Styrken ved dette er at det kan gis god teologisk begrunnelse for at økumenikken hører hjemme i begge sammenhengene. Svakheten er at faget kan falle mellom to stoler, hvor andre hovedanliggender – henholdsvis misjon og dogmatikk – kan stjele tid og oppmerksomhet fra arbeid med økumenikkens anliggende.

For misjonsteologiens vedkommende er i denne sammenhengen to forhold spesielt fokusert. For det første poengteres det at den moderne verdensmisjon var av særlig betydning for den økumeniske bevegelses framvekst. Det indikerer den nære teologiske sammenheng mellom misjon og økumenikk: Bekjennelsen til Kristus som Herre er konstituerende så vel for kristen misjon som for kirken og dens enhet. For det andre vektlegges studiet av nyere økumeniske tekster, eksempelvis fra bi- og multilaterale dialoger, for å befordre innsikt i de aktuelle økumeniske problemstillinger i vår tid.

Dette til tross er det liten tvil om at økumenikken ikke har funnet den plass i høgskolens studieplan som fagets innholdsmessige betydning og aktualitet kan tilsi at det burde ha. At det

allikevel er gjort betydelig forskning på feltet, viser bl.a. professor Ola Tjørhoms avhandling fra 1992/3 om den romersk-katolsk – lutherske dialogen: *Church Fellowship – Visible Structured Unity and Essential Ecclesial Diversity* (upublisert).

4. Avslutning

Foreliggende presentasjon er gitt på basis av gjeldende studieplan ved Misjonshøgskolen. I forbindelse med revisjon og omstrukturering av all høyere utdanning i Norge er også MHSs planer under bearbeidelse. Lite tyder imidlertid på at de grunnleggende prinsipper i det som er fremført ovenfor vil bli endret. Misjon som grunnleggende dimensjon i alle fagplaner vil snarere bli søkt styrket enn svekket, og ingen har anfeltet misjonsteologien som eget, normativt systematisk-teologisk fag. Spørsmålet er hvordan fagene konkret skal fylles. I den forbindelsen står også spørsmålet om økumenikkens plassering og omfang til debatt.

Noter

1. Sitat fra lederens bestilling til undertegnede av foreliggende presentasjon.
2. Se for eksempel James A. Scherer, "Missiology as a Discipline and What it Includes", i *Missiology* Vol XV No 4, 1987, ss. 507-522, og Jan A.B. Jongeneel, *Philosophy, science, and theology of mission in the 19th and 20th centuries: a missiological encyclopedia. Part I: The philosophy and science of mission*, og *Part II: Missionary theology*, Frankfurt am Main: Peter Lang, henholdsvis 1995 og 1997.
3. Under IACMs (International Association of Catholic Missiologists) kongress ved Pontifical Urbaniana University, Rom oktober 2000, var det interessant å legge merke til at debatten omkring missiologiens plass i romersk-katolsk teologisk utdanning fremdeles går for fullt. I USA har ikke minst kvinnelige misjonsvitere gått i bresjen for at missiologi må gis rom som egen disiplin. Se for øvrig min lille rapport fra kongressen i *Norsk tidsskrift for misjon*, Vol 55, nr 1, 2001, ss. 35-39.

Jan-Martin Berentsen, f. 1939. Cand. theol. MF 1964, dr. theol. fra Universitetet i Oslo 1982. Misjonsprest i Japan 1966-74. Dosent i misjonsteologi ved Misjonshøgskolen 1983-1988, professor 1989- Ansv. redaktør for NOTM 1997-.

Theology of Mission at the School of Mission and Theology, Stavanger

Theology of Mission at MHS is a systematic-theological discipline which deals with the basis, aims and actual problematics of mission such as cultural and religious encounter. Symbolics and ecumenics are included in the discipline. The theological perspectives on mission are in this way treated separately both in introductory and advanced courses. At the same time mission is emphasized as an integral dimension in all disciplines and is given an important function in the total shaping of the school's curriculum. This is reflected in teaching as well as in research. The emphasis on mission has to some extent been put at the expense of ecumenics, a problem that needs constructive attention.